

ICEDA

Increasing Civic Engagement
in the Digital Agenda

ОПСЕРВАТОРИЈА НА ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА 2021

КУМУЛАТИВЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА
ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА ВО АЛБАНИЈА, КОСОВО, ЦРНА ГОРА,
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И СРБИЈА

ЈАНУАРИ 2022

ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА Е ИЗГОТВЕНА СО ФИНАНСИСКА ПОМОШ НА
ЕВРОПСКАТА УНИЈА. СОДРЖИНИТЕ ВО ОВАА ПУБЛИКАЦИЈА СЕ
ЕДИНСТВЕНА ОДГОВОРНОСТ НА ПАРТНЕРИТЕ НА ПРОЕКТОТ ИЦЕДА И НА
НИЕДЕН НАЧИН НЕ ГИ ОДРАЗУВААТ СТАВОВИТЕ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА.

Проектот е ко-финансиран од
Европската Унија

Проектот „Зголемување на граѓанското учество во Дигиталната агенда – ИЦЕДА“ го спроведува Фондацијата Метаморфозис (Северна Македонија), ODK – Отворени податоци Косово (Косово), Академија за е-владеење (Естонија), ЦРТА – Центар за истражување, транспарентност и отчетност (Србија), НВО 35mm (Црна Гора) и Levizja Mjaft! (Албанија).

ОПСЕРВАТОРИЈА НА ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА 2021

КУМУЛАТИВЕН ИЗВЕШТАЈ ЗА НАПРЕДОКОТ НА
ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА ВО АЛБАНИЈА, КОСОВО,
ЦРНА ГОРА, СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА И СРБИЈА

Јануари 2022

Оваа публикација е изготвена со финансиска помош на Европската Унија. Содржините во оваа публикација се единствена одговорност на партнерите на проектот ИЦЕДА и на ниеден начин не ги одразуваат ставовите на Европската Унија.

Оригинален наслов: **Digital Agenda Observatory 2021, Cumulative report on Digital Agenda advancement in Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia**

© 2022 Метаморфозис Фондација за интернет и општество

Скопје, Јануари 2022

Издавач: **Метаморфозис Фондација за интернет и општество, ул. Апостол Гусларот бр. 40, 1000 Скопје, Северна Македонија www.metamorphosis.org.mk**

Автори: **Мајлинда Дервиши, Мила Јосифовска Даниловска, Миша Бојовиќ, Снежана Никчевиќ, Џени Љаме, Алдо Меркочи**

(Majlinda Dervishi, Mila Josifovska Danilovska, Miša Bojović, Snežana Nikčević, Xheni Lame, Aldo Merkoci)

Уредник: **Бардил Јашари, Метаморфозис Фондација за интернет и општество**

Дизајн: **Royal Art (Северна Македонија)**

Превод: (од англиски јазик) **Фросина Ѓоргиева**

Тираж: **електронско издание**

Проектот Зголемување на граѓанското учество во Дигиталната агенда – ИЦЕДА има за цел да ја зголеми вклученоста на граѓанските организации (ГО) во обликувањето и спроведувањето на Дигиталната агенда за Западен Балкан (ДАЗБ).

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, Скопје

35:004(497-15)“2021“(047.31)

37:004(497-15)“2021“(047.31)

ОПСЕРВАТОРИЈА на дигиталната агенда 2021 [Електронски извор] :
кумулативен извештај за напредокот на дигиталната агенда во Албанија, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија / [автори Мајлинда Дервиши ... [и др.] ; превод (од англиски јазик) Фросина Ѓоргиева]. – Скопје : Фондација Метаморфозис, 2022

Начин на пристапување (URL):

https://metamorphosis.org.mk/wp-content/uploads/2022/01/dao-regional-report-2021_mk_nocip-1.pdf.

- Превод на делото: Digital agenda observatory 2021 : cumulative report on digital agenda advancement in Albania, Kosovo, Montenegro, North Macedonia and Serbia. – Текст во PDF формат, содржи 40 стр., илустр. – Наслов преземен од екранот. – Опис на изворот на ден 22.01.2022. – Фусноти кон текстот. – Други автори: Мила Јосифовска Даниловска, Миша Бојовиќ, Снежана Никчевиќ, Џени Љаме, Алдо Меркочи

ISBN 978-608-263-069-4

1. Дервиши, Мајлинда [автор] 2. Јосифовска Даниловска, Мила [автор] 3. Бојовиќ, Миша [автор] 4. Никчевиќ, Снежана [автор] 5. Љаме, Џени [автор] 6. Меркочи, Алдо [автор]
а) Дигитализација – Јавна администрација – Електронски услуги – Западен Балкан – 2021 – Истражувања б) Дигитална писменост – Западен Балкан – 2021 – Истражувања

COBISS.MK-ID 56137477

СОДРЖИНА

ЛИСТА НА АКРОНИМИ	7
ПРЕДГОВОР	9
МЕТОДОЛГИЈА НА ИСТРАЖУВАЊЕ	11
1. ПРЕДУСЛОВИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА Е-ВЛАДЕЕЊЕ.....	13
2. ПОЛИТИЧКА ВОЛЈА И СТРАТЕГИЈА	16
3. КООРДИНАЦИЈА НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА Е-ВЛАДЕЕЊЕ	19
4. ПРАВНА РАМКА.....	21
5. СОСТОЈБАТА СО Е-УСЛУГИ	23
6. ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ.....	26
7. ПРИСТАП ДО Е-УСЛУГИ И ПОДИГНУВАЊЕ НА СВЕСТА.....	29
8. КИБЕР БЕЗБЕДНОСТ	32
9. Е-УЧЕСТВО И Е-ДЕМОКРАТИЈА.....	35
10. ПАТОКАЗ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА ВО ЦЕЛНИТЕ ЗЕМЈИ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН	38

ЛИСТА НА АКРОНИМИ

АЕК – Агенција за електронски комуникации

ДА – Дигитална агенда

ОДА – Опсерваторија на Дигиталната агенда

ЦЕРТ - Центар за спречување на безбедносни ризици во ИКТ системите

ЦИРТ - Дирекција за безбедност на информации и компјутерски идентитети

ЦРТА - Центар за истражување, транспарентност и отчетност

МСДА - Меѓусекторска стратегија за Дигитална агенда

МЈАДОМ – Министерство за јавна администрација, дигитално општество и медиуми

ГО – Граѓанска организација

ЕУ – Европска Унија

ЕНЕР – Единствен национален електронски регистар

ЕРЈОК – Е-регистар на јавни огласи и консултации

ИКТ – Информациска и комуникациска технологија

ИЦЕДА – Зголемување на граѓанското учество во Дигиталната агенда

ИТ – Информациска технологија

КОДЕ – Дигитална економија на Косово

МИОА – Министерство за информатичко општество и администрација

НОЕСКБ - Национален орган за електронска сертификација и кибер безбедност

НАИО – Национална агенција за информатичко општество

ОДК – Отворени податоци Косово

ОВП – Отворено владино партнерство

ПВР – Проценка на влијанието на регулативата

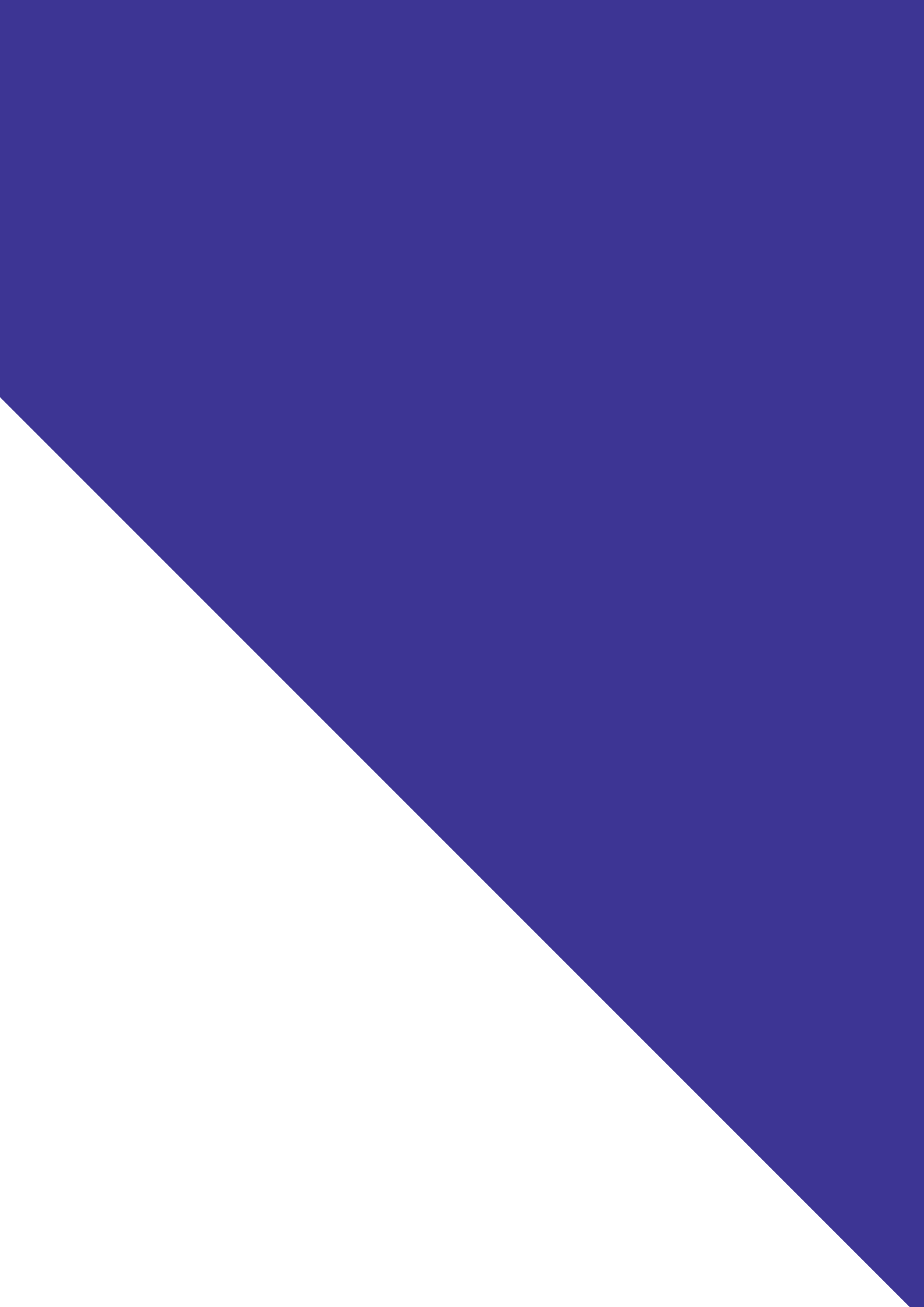
ПРЕДГОВОР

Дигитализацијата во сите сфери и за сите општествени групи (без исклучок) е ефикасен механизам за подобрување на благосостојбата на граѓаните. Тоа значи подобрување на дигиталната работа и поголема ефикасност на институциите, организациите и другите општествени субјекти. Потребата за дигитализација стана уште поочигледна поради пандемијата со Ковид-19, бидејќи укажа на итната потреба од механизми, алатки и адаптирана регулатива за подобра организација и целосно функционално општество. Притоа, настана таканаречениот „дигитален јаз“, односно разликата меѓу граѓаните во однос на нивниот пристап до интернет, пристап до електронски уреди, па оттука и разликите во нивоата на нивните дигитални вештини/писменост.

Дигиталната агенда (ДА) го опфаќа развојот на информатичкото општество во најширока смисла. Со цел да се актуелизираат прашањата за ДА во земјите од Западен Балкан, во моментот се спроведува проектот Зголемување на граѓанското учество во ДА – ИЦЕДА со финансиска поддршка на Европската Унија (ЕУ). Проектот го спроведува партнерски конзорциум на граѓански организации, имено, Фондацијата за интернет и општество Метаморфозис (Северна Македонија) како водечки партнер, во соработка со Академијата за е-владеење (Естонија), ЦРТА – Центар за истражување, транспарентност и отчетност (Србија), НВО 35мм (Црна Гора), Отворени податоци Косово (Косово) и Левизја Мјафт! (Албанија).

Иако темата на ДА како иницијатива опфаќа повеќе аспекти, активностите и истражувањата на проектот ИЦЕДА главно се фокусиранат на спроведувањето на е-владеење, подигање на јавната свест, дигитална писменост и граѓанско учество. Во оваа рамка, во периодот помеѓу март – мај 2021 година, беше спроведено истражување во согласност со основната студија (спроведена во периодот мај – јуни 2020 година) во секоја од целните земји од Западен Балкан, имено Албанија, Косово, Црна Гора, Северна Македонија и Србија. Целта на истражувањето е да се измери напредокот во однос на почетната состојба на областите поврзани со ДА. Анализата резултираше со извештај кој се занимава со теми поврзани со поглавјата од законодавството на ЕУ, релевантни за ДА, т.е. Поглавје 10, со наслов – „Информатичко општество и медиуми“.

Поточно, овој документ претставува кумулативен извештај за напредокот на ДА во секоја од целните земји од Западен Балкан кој дава компаративен преглед на моменталната состојба на ова поле. Подетални информации за секоја земја може да се најдат во поединечните извештаи за земјите, чии линкови се дадени во делот „Патоказ“ на овој документ.

ИСТРАЖУВАЧКА МЕТОДОЛОГИЈА

Истражувачката методологија на Опсерваторијата за Дигитална агенда (ОДА) се надоврзува на претходните извештаи на земјите и патоказите за напредок на ДА и се фокусира на темите на кои ГО имаат најголемо влијание. Истражувањето е спроведено врз основа на клучните индикатори содржани во претходно подготвен прашалник. Индикаторите се предвидени да овозможат регионална споредба меѓу избраните земји од Западен Балкан, што дополнително треба да придонесе кон позитивна конкуренција и да послужи како мотив за понатамошно спроведување на ДА.

Истражувањето се заснова на спроведено десктоп истражување (преглед на спроведени истражувања; постоечки документи за политики; национални стратегии; владини програми и централни институции на целните земји од Западен Балкан; јавно достапни извештаи и други релевантни извори), потоа полуструктурирани интервјуа со лица кои се директно вклучени и засегнати од процесот на дигитализација, како и тестирање на една национална политика и три електронски услуги (е-услуги).

Врз основа на вака спроведеното истражување, изготвен е извештај и патоказ со препораки од секоја целна земја од Западен Балкан. Извештајот дава преглед на моменталната состојба на развојот на ДА и дава увид во улогата на ГО во оваа област од сите таргетирани земји од Западен Балкан. Извештајот и патоказот можат да послужат како основа за дополнително длабинско истражување, но и како мотив и аргумент за креирање стратешки документи кои ќе доведат до засилена дигитална трансформација.

1

**ПРЕДУСЛОВИ
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ
НА Е-ВЛАДА**

1. ПРЕДУСЛОВИ ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ НА Е-ВЛАДЕЕЊЕ

Еден од предусловите за успешно спроведување на е-владеење е граѓаните да ги имаат потребните средства за користење на услугите на е-влада. Еден од главните фактори во овој процес е пристапот до интернет. Генерално, целните земји од Западен Балкан имаат висока интернет пенетрација, т.е. висок процент од домаќинствата имаат пристап до интернет. Поголемиот дел од целните земји од Западен Балкан забележаа зголемување на пенетрацијата на интернет од 2019 до 2020 година, како што е прикажано во Табела 1.

Табела 1. Пенетрација на интернет во целните земји од Западен Балкан за 2019 и 2020

	Албанија ¹	Косово ²	Црна Гора ³	Северна Македонија ⁴	Србија ⁵
2019	73.5%	93.2%	74.3%	81.8%	80.1%
2020	75.2%	96.4%	80.3%	79.9%	81%

Исто така, извештајот на ОДА се фокусира и на користењето на е-услугите, особено на бројот на корисници. Од извештајот се заклучува дека ниту една од целните земји од Западен Балкан не собира целосно сеопфатни податоци во врска со користењето на сите е-услуги што ги обезбедуваат институциите на сите нивоа. Ова се должи на недостатокот на целосна централизација на е-услугите во една платформа, бидејќи некои е-услуги се нудат во рамките на националните платформи за е-услуги, додека некои се нудат преку веб-страниците на одделни јавни институции. Исто така, постои и недостаток на механизми за континуирано собирање на такви податоци со цел евалуација и откривање на потенцијални пречки во користењето на е-услугите.

Сепак, постојат одредени податоци кои се достапни во врска со користењето на националните платформи за е-услуги, од кои некои следат модели слични на другите земји од регионот. Во **Албанија** се поднесени вкупно 7.705.068 апликации за е-услуги, а вкупно 1.210.093 граѓани и бизниси се опслужени преку порталот е-Albania⁶. Како голем чекор напред, во февруари 2021 година, **Косово** го лансираше националниот портал за е-услуги е-Kosova⁷. Порталот има вкупно 5.945 регистрирани граѓани и бизниси, а преку него се користени 57.414 услуги главно поврзани со плаќање даноци, прашања поврзани со полицијата и здравството. Сепак, нема сеопфатни податоци за користењето на е-услугите испорачани од други поединечни јавни институции кои не ги нудат своите услуги преку централизираната платформа за е-услуги.

1 Пенетрација на интернет во Албанија. Пристапено: <https://bit.ly/2Xvc2cp>

2 Пенетрација на интернет во Косово. Пристапено: <https://bit.ly/3tjTl0d>

3 Пенетрација на интернет во Црна Гора. Пристапено: <https://bit.ly/3CdihAl>

4 Пенетрација на интернет во Северна Македонија. Пристапено: <https://bit.ly/3tPLwXa>

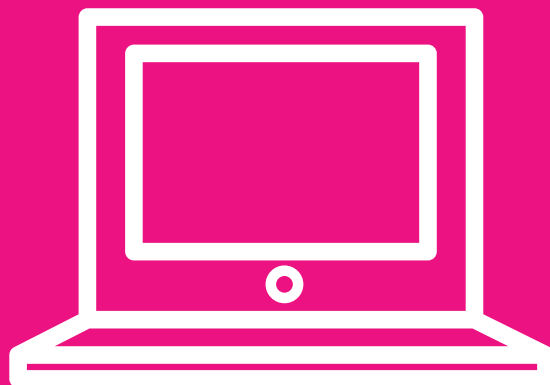
5 Пенетрација на интернет во Србија. Пристапено: <https://bit.ly/2Z0hSDd>

6 Национален портал за е-услуги на Албанија: <https://e-albania.al/>

7 Национален портал за е-услуги на Косово: <https://ekosova.rks-gov.net/>

Во **Црна Гора**, нивото на користење на е-услуги е константно од 2017 година, покажувајќи благ пораст со вкупно 491 апликација поднесена преку националниот портал за е-услуги во првите 6 месеци од 2020 година. Во меѓувреме, **Северна Македонија** има само податоци за користењето на националниот портал за е-услуги⁸ кој беше лансиран во декември 2019 година. Според истражувањето спроведено во 2020 година, на порталот имало вкупно 17.241 регистрирани корисници, додека за време на тековното истражување оваа бројка била двојно поголема (34.834 регистрирани корисници). Вкупниот број на корисници на сите достапни е-услуги (освен на Порталот) не може да се утврди, бидејќи досега таква статистика не водат ниту државните институции, ниту Државниот завод за статистика. Споредено со податоците од април 2020 година, во Србија бројот на регистрирани корисници на порталот за е-влада се зголемил за 17.857 и сега изнесува 1.026.347⁹, што претставува 15% од населението на **Србија**. Сепак, бројот на дадени услуги не се промени во однос на претходните податоци и во просек изнесува 76.028 месечно.

2

ПОЛИТИЧКА ВОЛЈА И СТРАТЕГИЈА

2. ПОЛИТИЧКА ВОЛЈА И СТРАТЕГИЈА

Политичката волја и стратешката определба за унапредување на ДА и прашањата поврзани со неа се многу присутни во целните земји од Западен Балкан, без разлика дали станува збор за специфични стратегии за ДА или теми поврзани со неа како што се е-владеење, кибер безбедност, вештачка интелигенција, дигитална писменост итн.

За почеток, преку Меѓусекторската стратегија за Дигитална агенда 2015–2020¹⁰ **Албанија** има за цел зголемување и промовирање на употребата на е-услуги, промовирање на ИКТ како дел од образованието и консолидирање на дигиталната инфраструктура, покажувајќи ја својата волја за спроведување на ДА. Најголемото внимание на јавноста за Меѓународната стратегија за ДА 2015 – 2020 беше насочено кон креирањето и функционалноста на владиниот портал, преку кој пошироката јавност и бизнисите можеа да пристапат до јавните е-услуги. Продолжението на оваа стратегија допрва треба да се развива за периодот помеѓу 2021–2026 година. Во меѓувреме, процесот на дигитализација во Албанија се случува преку Акциски план 2020 – 2022 година, со цел да се продолжат целите поставени во Меѓусекторската стратегија за ДА 2015 – 2020 година.

Косово, исто така, покажа политичка волја и стратешка посветеност на процесот на дигитална трансформација преку стратегии кои адресираат теми поврзани со ДА, иницирање членство во меѓународни иницијативи како Отворено владино партнерство (ОВП) и воспоставување законодавство кое го поттикнува спроведувањето на ДА. Косово моментално работи на развивање на следната стратегија за ДА, како и стратегии во врска со кибер-безбедноста, реформите во јавната администрација, е-владеењето итн. Покрај тоа, „ефикасно владеење“ е клучен дел од владината програма за управување¹¹ во следните 4 години, што се предвидува да се постигне преку реформи во јавната администрација, зголемување на употребата на е-владеењето, поттикнување на системот на интероперабилност и унапредување на Порталот е-Kosova, меѓу другото.

И покрај промените во владината структура, во **Црна Гора** прашањето за квалитетна е-влада остана приоритет. Стратегиите во Црна Гора кои ја поттикнуваат ДА се следните: Стратегија за реформа на јавната администрација 2016–2020 година, Стратегија за кибер безбедност 2018–2021 година, Развој на информатичкото општество до 2020 година и Националниот акционен план за ОВП 2018–2020 година. Во моментот се развиваат стратегии за справување со дигиталната трансформација, реформите во јавната администрација, кибер безбедноста и ОВП.

Северна Македонија поседува разни документи кои ги водат соодветните институции во однос на ДА, од кои голем дел се застарени и треба да се прилагодат на актуелните трендови и потреби на граѓаните. Дигиталната трансформација и усогласувањето на реформските мерки со ДА се комплементарен дел и на Програмата за економски реформи за периодот

10 Меѓусекторската стратегија за дигитална агенда 2015-2020, достапна на: <https://bit.ly/2XjZiow>

11 Новата владина програма на Косово. Достапна на: <https://bit.ly/3nA6RTm>

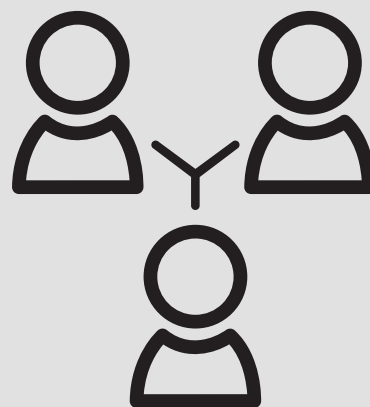
2021 – 2023 година¹² усвоена од Министерството за финансии, како и на Стратешкиот план на Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) за 2021 -2023 година. Во тек е подготовка на Национална стратегија за вештачка интелигенција, а по објавувањето на извештајот за земјата, МИОА ги стави на јавна консултација Нацрт-Националната стратегија за ИКТ и Акционен план 2021–2025 година. Оттука, политичката волја е евидентна, но нејзиното спроведување во пракса останува да се види.

Слично на тоа, **Србија** покажува политичка волја и стратешка посветеност кон унапредување на е-владеењето. Србија ги усвои Програмата за развој на е-Влада и Акциониот план 2020-2022 година, што отвора можност за понатамошен развој на е-влада во Србија, како една од целите на реформата на јавната администрација и приоритетите на Владата¹³. Преку оваа програма се очекува во следните две години да бидат понудени 300 нови е-услуги за граѓаните и стопанството.

12 Програма за економски реформи за периодот 2021 - 2023. Достапна на: <https://bit.ly/2XtuMJt>

13 Повеќе информации за Програмата за е-развој во Србија: <https://bit.ly/2VKOoba>

3

**КООРДИНАЦИЈА
ЗА СПРОВЕДУВАЊЕ
НА Е-ВЛАДЕЕЊЕ**

3. КООРДИНАЦИЈА НА СПРОВЕДУВАЊЕТО НА Е-ВЛАДЕЕЊЕ

Во согласност со опишаната политичка волја и специфичните стратегии поврзани со ДА, секоја од целните земји од Западен Балкан има институции доделени да го надгледуваат и поттикнуваат е-владеењето. Во **Албанија**, владата создаде институции кои во рамките на својот делокруг на работа имаат обврска директно да ја вршат дигитализацијата или интегралните и комплементарни сегменти на овој процес, како што се: Националната управа за електронска сертификација и кибер безбедност, Националната агенција за информациско општество, Министерство за енергетика и инфраструктура, Министерство за финансии и економија, Министерство за образование, спорт и млади, Информативен центар за јавни услуги и Комесар за право на информации и заштита на лични податоци.

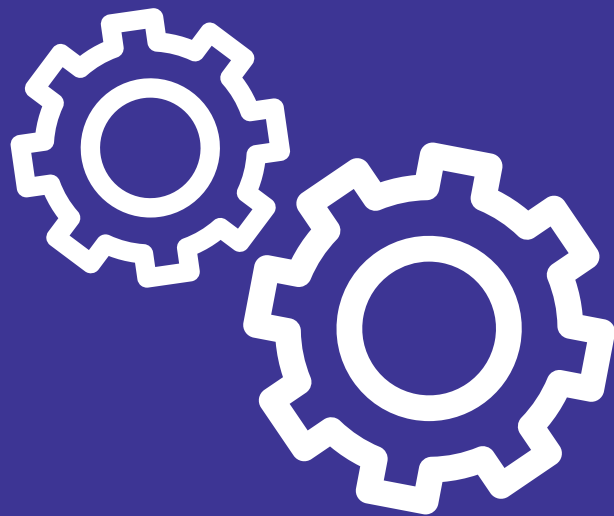
Во **Косово**, Одделот за развој на е-владеење при Агенцијата за информатичко општество е одговорен за спроведувањето на е-владеење, составен од два сектора: Сектор за политики, мониторинг и анализа и Сектор за онлајн поддршка и промоција на е-владеење. Исто така, во **Црна Гора**, институцијата одговорна за спроведување на ДА е Министерството за јавна администрација, дигитално општество и медиуми (МЈАДОМ), како што е наведено во неговото име. Покрај креирањето јавни политики со кои се уредува системот на јавна администрација во Црна Гора, Министерството се занимава и со дигитална трансформација, со цел да обезбеди подобар квалитет на услугите и нови дигитални услуги. Други министерства вклучени во овој процес се: Министерство за финансии и социјални работи, Министерството за внатрешни работи, Министерство за здравство и Министерство за образование, наука, култура и спорт.

Слично, во **Северна Македонија**, МИОА е централно тело во процесите на оваа координација, со свои реализирани проекти, стратешки план и годишна програма за работа. Нивните активности се поврзани со развојот и унапредувањето на информатичкото општество, како и со интегрираната информатичко-комуникациска мрежа, бази на податоци, меѓусебното поврзување и размена на информации, безбедносни аспекти и развој на инфраструктурата.¹⁴ Додека за **Србија**, главното тело за надгледување и спроведување на е-владеењето е владината канцеларија за информатички технологии и е-влада. Заводот врши работи поврзани со дизајнирање, усогласување, развој и функционирање на е-Влада и информациски системи, како и инфраструктура на органите на државната управа и владините служби.¹⁵ Две министерства се задолжени за подготовка на правната рамка: Министерството за државна управа и локална самоуправа за реформите во јавната администрација и е-управата и го координира развојот на е-влада на регионално и локално ниво и Министерството за трговија, туризам и телекомуникации, Одделение за Дигитална агенда.

14 Акциски план за координација на е-Владеење во Северна Македонија: <https://bit.ly/3nDPm4r>

15 Канцеларија за ИТ и владеење во Србија: <https://bit.ly/3zuzvHX>

4

**ПРАВНА
РАМКА**

4. ПРАВНА РАМКА

Сите целни земји од Западен Балкан имаат воспоставено специфично законодавство кое го поттикнува спроведувањето на прашањата поврзани со ДА, а дел од нив се прикажани во Табела 2.

Табела 2. Законодавство во целните земји од Западен Балкан што ги регулира прашањата поврзани со ДА

ЗЕМЈА	ЗАКОНИ
Албанија	Закон за електронски потпис Закон за заштита на податоци Закон за електронски комуникации Закон за електронска трговија Закон за електронски документ Закон за државната база на податоци
Косово	Закон за заштита на лични податоци Закон за пристап до јавни документи Закон за владини тела за информатичко општество Закон за електронски комуникации Правилник за електронски бази на податоци Закон за локална самоуправа Регулатива за минимални стандарди за јавна консултација Предлог-закон за дигитална идентификација и доверливи услуги во електронските трансакции Предлог-закон за кибер безбедност
Црна Гора	Закон за електронска администрација Закон за електронска идентификација и електронски потпис Закон за информатичко општество Закон за електронски документ
Северна Македонија	Закон за електронско управување и електронски услуги Закон за електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги Закон за централен регистар на население Закон за заштита на личните податоци (и Дирекцијата за заштита на личните податоци, како одговорно тело) Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер
Србија	Закон за електронски комуникации Закон за електронски документи, електронска идентификација и безбедносни услуги во електронската трговија Закон за електронска администрација Закон за слободен пристап до информации од јавно значење Закон за заштита на лични податоци

5

**СОСТОЈБА
СО Е-УСЛУГИ**

5. СОСТОЈБАТА СО Е-УСЛУГИ

Иако имаше големи случувања во сферата на е-владеење, како што се електронски потписи, национални портали за е-услуги, платформи за интероперабилност, истражувањата покажуваат дека треба да се направи многу повеќе за промовирање на е-услугите меѓу целните земји од Западен Балкан.

Важно е да се забележи употребата и разноликоста на националниот портал за е-услуги во **Албанија**. е-Албанија има комплетирано 95% од јавните електронски услуги, достигнувајќи бројка од 1.217 услуги, од кои 300 се за бизнисите. Во моментот, порталот е-Албанија е единствената платформа во регионот каде граѓаните можат електронски да ги добиваат своите лични јавни услуги.

Косово сведочи големи промени од ОДА 2020 година, имено: 1) развој на националниот портал за е-услуги е-Kosova кој континуирано додава нови е-услуги во соработка со други институции; 2) воспоставување на платформа за интероперабилност која овозможува сигурна размена на податоци помеѓу различни институции како што се: Агенција за регистрација на бизниси, Агенција за граѓанска регистрација, Даночна управа на Косово, Царина, Катастарска агенција итн.; 3) Предлог-законот за електронска идентификација и доверливи услуги во електронските трансакции. Овие неодамнешни случувања ветуваат и се само првите чекори кон широко распространета употреба на е-услугите.

Слично на Косово, во **Црна Гора** некои е-услуги се нудат преку националниот портал за е-услуги, а некои преку веб-страниците на поединечни институции. Црна Гора користи и систем за управување со документи во чии рамки досега се регистрирани повеќе од 680.000 случаи и над милион документи. Неодамна, постигнат е значителен напредок во однос на употребата на дигитални потписи и електронска идентификација. Во минатото, дигиталните сертификати претежно ги користеа компаниите во нивната комуникација со Даночната управа (20.000 фирми во 2018 година), но не толку физички лица (400 физички лица во 2018 година). Со воведувањето на новите лични карти со чип во 2020 година и планираните измени на Законот за електронски документ, според соговорниците околу 70.000 лица (повеќе од 10 отсто од населението) имаат нова електронска лична карта.

Слично како и во Црна Гора, во **Северна Македонија**, МИОА разви нов систем за управување со документи, каде според истражувањето¹⁶, само 9 од 101 институција што одговориле на истражувањето забележале дека имаат ДМС. Сепак, Северна Македонија има Национална рамка за интероперабилност¹⁷ која опфаќа правна, организациска, семантичка и техничка интероперабилност. Дополнително, Законот за електронско управување и електронски услуги и Законот за електронски документи, електронска идентификација и доверливи услуги од надлежниот орган (МИОА) се смета дека се во напредна фаза.

16 Креирање на јавен сектор базиран на знаење. Достапно на: <https://bit.ly/2VGnbWY>

17 Национална рамка за интероперабилност на Северна Македонија: <https://bit.ly/3tIEx26>

Додека пак, во **Србија** владиниот портал за е-услуги е основан во 2010 година и досега има 1.026.347 регистрирани корисници. Во 2020 година, порталот претрпе голема реконструкција која ја подобри безбедноста на корисничките профили преку процес на двочекорна верификација и беше опремен со нов дизајн и подобрена функционалност. Што е уште поважно, Порталот меѓусебно поврза 15 различни државни регистри и ги направи достапни за своите корисници.

Покрај истражувањето, беа тестирани и е-услуги поврзани со однос на даноци, процеси на фискализација, образование, здравство итн., а во целина, е-услугите беа релативно лесни за користење преку процедури за лесен пристап и јасни упатства. Некои од тестираните е-услуги беа директно достапни преку националните портали за е-услуги или од веб-страниците на други јавни институции. Сепак, некои од тестираните услуги не беа целосно електронски, не беа целосно безбедни и треба дополнително подобрување за да се подобри искуството на корисниците.

6

**ДИГИТАЛНА
ПИСМЕНОСТ**

6. ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ

Слично сценарио се случува во сите таргетираните земји од Западен Балкан. Поточно, нема конкретни и тековни стратегии, освен во Србија, за поттикнување на развојот на дигиталните вештини и нема конкретни податоци што укажуваат што точно треба да се направи во овој поглед.

Во **Косово**, во рамките на Министерството за внатрешни работи и јавна администрација, Косовскиот институт за јавна администрација е одговорен за градење капацитети на јавните службеници и зголемување на одржливоста на државната служба. Овој институт обезбедува обука за јавни службеници кои се одговорни за управување со ИТ во секоја институција, но сепак, ваквите обуки не се многу посетени бидејќи не се задолжителни и јавните службеници не се поттикнуваат да учествуваат. Во однос на ИКТ обуки обезбедени за пошироката јавност, покрај бројните проекти што ги спроведува ОДК и другите граѓански организации во Косово, тековниот проект „КОДЕ“¹⁸ кој го спроведува Министерството за економија со следните главни компоненти има за цел да се справи со ИКТ капацитетите на јавноста преку: финансирање на дигитална поврзаност, следење на националниот спектар, обука за невработени и несоодветно вработени млади луѓе преку програмата Youth Online and Upward (YOU) и Национална мрежа за истражување и образование.

За **Албанија**, извештајот за земјата не дава информации за дигиталната писменост, додека во **Црна Гора** нема податоци за специфични форми на градење и подобрување на дигиталните вештини и на државните службеници и на граѓаните. Една од целите на МЈАДОМ е да работи на подобрување на заедничките информациски системи: од системот за електронска идентификација, системот за електронско плаќање на административни и други такси, електронскиот систем за размена на податоци и развој и примена на е-администрација, како и развој и примена на модем портал за е-влада и обука за користење на заеднички информациски системи.

Во **Северна Македонија**, истражувањата покажуваат дека недостигаат дигитални вештини не само кај општата популација туку и кај јавната администрација. Со ова ниво на дигитални вештини, транзицијата кон целосно дигитални операции, како и целосно дигитални услуги нема да биде брза ниту лесна, затоа државата мора итно да преземе стратешки пристап за да го ублажи ова прашање. Во последниот Извештај на ЕК за напредокот на земјава се наведува дека е започната изработката на Стратегијата за развој на дигитални вештини, а дигиталната писменост е приоритет во новата Стратегија за образование, која најверојатно ќе ја координира Министерството за образование и наука (иако и МИОА може да биде координатор). Во таа насока, предвидено е донесување на Национална стратегија за ИКТ 2021–2025 година, но таа се уште не е донесена.

Србија е единствената земја во регионот која има стратешки пристап во справувањето со дигиталната писменост. Стратегијата за развој на дигитални вештини за периодот 2020 – 2024 година е поставена да ги развива дигиталните вештини на граѓаните со цел да се достигне целосниот потенцијал на информациско-комуникациските технологии за зголемување на стандардот и квалитетот на животот,¹⁹ конкретно справување со дигиталните вештини кај ранливите групи. Последните информации за дигиталната писменост за 2020 година покажуваат дека 51% од населението на Србија е дигитално неписмено, 15% е само делумно писмено, што ги прави останатите 34% од населението целосно писмени. Кога станува збор за разликите меѓу половите, женската популација има поголем процент на дигитална неписменост за 4% во споредба со машката популација.²⁰

19 Стратегија за развој на дигиталните вештини за 2020 - 2024 во Србија. Достапна на: <https://bit.ly/2XsB-Aqs>

20 Статистички годишник на Србија достапен на <https://bit.ly/3zgM6y5>

7

**ПРИСТАП ДО Е-УСЛУГИ
И ПОДИГНУВАЊЕ
НА СВЕСТА**

7. ПРИСТАП ДО Е-УСЛУГИ И ПОДИГНУВАЊЕ НА СВЕСТА

Преку националните портали, граѓаните во секоја од целните земји од Западен Балкан можат да користат е-услуги на различни нивоа на софистицираност. Порталите сè уште се подобруваат бидејќи се додаваат повеќе услуги, но големата промоција и застапување за нивната употреба сè уште не е случај во повеќето земји.

Во **Албанија**, лесниот пристап до услугите се покажува со големата употреба на e-Albania. Имено, во текот на 2020 година имало вкупно 7.705.068 барања за е-услуги поднесени од 1.210.093 граѓани и бизниси. Вкупно 12.000 вработени во администрацијата се обучени да обезбедуваат дигитализирани, електронски потпишани јавни услуги, како и 2.000 вработени во шалтерските служби обучени за да им помогнат на граѓаните да аплицираат онлајн за услугите што им се потребни од администрацијата. 180 јавни институции создадоа вкупно 13 милиони официјални електронски документи за да им помогнат на граѓаните. За да се зголеми бројот на корисници на порталот и да се олесни разбирањето на дигиталните процедури за добивање онлајн јавни услуги, до крајот на 2022 година, НАИО има за цел да реализира 132 промотивни и едукативни видеа главно за е-услуги, 141 инфографик поврзани со e-Albania и инструкции за тоа како да се користат одредени е-услуги, како и 30 материјали со објаснување во медиумите.

Косово го лансираше националниот портал за е-услуги во февруари 2021 година, со мал број на услуги, што може да се припише на: 1) идентификацијата на е-услугите што моментално се нудат на централно и локално ниво, за што е потребно време и обемно истражување; 2) информирање на јавните институции и олеснување на транзицијата на нивните е-услуги од нивните веб-страници на e-Kosova; и 3) недостаток на законска регулатива за дигитални потписи/печати што го попречува нудењето на одредени документи целосно онлајн. Бидејќи овој портал е релативно нов, немаше голема кампања за негова промоција, што може да се каже и за другите е-услуги што ги нудат другите јавни институции.

Во **Црна Гора**, позитивен развој на настаните во однос на промоцијата и подобрувањето на пристапот до е-услугите е ажурирањето на владината веб-страница²¹ отворена на средината на мај 2021 година. Редизајнот на веб-страницата најмногу се фокусираше на поголема ориентација кон граѓаните, подобра презентација на услугите, информации и новости за седници на Владата, новости од министерства и слично. Дополнително, повеќето е-услуги може да се најдат на порталот за е-влада (www.euprava.me), каде во моментот има 596 услуги обезбедени од 52 институции од кои 187 можат целосно да се завршат по електронски пат. Порталот има дел „Често поставувани прашања“ кој вклучува само пет прашања, но има поддршка за корисници преку е-пошта на лицето за контакт и кратки упатства за користење на порталот. За жал, поднесување жалби преку порталот не е можно. Во споредба со новата владина веб-страница, дизајнот на порталот е застарен и не е многу лесен за користење.

21 Официјална веб-страница на владата на Црна Гора: www.gov.me

Во **Северна Македонија**, националниот портал за е-услуги е промовиран како главна алатка за пристап на граѓаните до е-услуги со вкупно 151 е-услуги. Како таков, се воспостави концептот „Едношалтерски систем за услуги и посредници за е-услуги“ како преодно или помошно решение кое ќе овозможи брз и лесен пристап на сите граѓани до е-услугите. Во согласност со ова, постои силен граѓански сектор кој го следи спроведувањето на ДА, меѓу кои Фондацијата за интернет и општество Метаморфозис и Центарот за управување со промени се издвојуваат како две од специјализираните ГО со бројни истражувања. Тие со своите истражувања и публикации значително влијаат врз собирањето податоци и објавувањето на наодите од истражувањето кои овозможуваат земјата да биде мерлива и споредлива со другите земји. Сепак, многу мал напор од институциите е направен за промоција на порталот и е-услугите што се нудат преку него.

Во 2020 година, порталот за е-влада во **Србија** претрпе голема реконструкција поради што беше подобрена онлајн безбедноста на корисниците на профилите и беше усогласен порталот со параметрите за користење услуги преку мобилни платформи. Со оглед на тоа што околу 15% од населението е регистрирано како корисници, бројот на корисници во последната година е зголемен за 2%. Порталот содржи услуги од локално и национално ниво обезбедени од 124 институции, а една од најкористените услуги е запишувањето на децата во градинките што го користеле 47.964 родители.

8

КИБЕР БЕЗБЕДНОСТ

8. КИБЕР БЕЗБЕДНОСТ

Генерално, секоја целна земја од Западен Балкан има законодавство што ги води практиките за кибер безбедност во јавните институции и јавноста, исто така назначувајќи владини тела/ агенции одговорни за прашања поврзани со кибер безбедноста.

Согласно Законот за кибер безбедност, во **Албанија** НОЕСКБ е орган одговорен за кибер безбедноста, чии должности вклучуваат придонес во изготвувањето, спроведувањето и следењето на спроведувањето на законот во областа на кибер безбедноста. Како што информираат од Комесарот за право на информации и заштита на лични податоци²², во текот на оваа година постапено е по 308 претставки поднесени од граѓани за злоупотреба на нивните лични податоци за маркетиншки цели, исто така преку онлајн платформи во периодот на пандемијата на Ковид-19. Извештајот, исто така, покажува дека има проблеми поврзани со спроведувањето на сите чекори за обработка на податоците од страна на јавните институции, недостаток на правно и техничко знаење, недостатоци во решавањето на правните гаранции врз основа на договорни односи, недостаток на обука за персоналот кој се занимава со обработка на податоци, недостаток на стратегија за обработка на податоци. Што се однесува до пријавувањето на кибер криминалот, Државната полиција заедно со институциите кои ѝ се подредени е одговорна за нивно ублажување, а со кибер инцидентите се справуваат институциите за кибер безбедност, во случајов, инфраструктурните оператори.

Во **Косово**, одговорното владино тело за кибер безбедност е Агенцијата за информации и општество, во рамките на нејзината Дирекција за работење и безбедност. Бидејќи ниту едно законодавство директно не се занимава со кибер безбедноста, во моментот се подготвува Закон за кибер безбедност. Законот предвидува формирање на Државна агенција за кибер безбедност одговорна за надзор, контрола и поставување на стандарди за кибер безбедност, како и формирање на два државни тима (еден за одговор на компјутерски итни случаи, а другиот за одговор на инциденти со кибер безбедност).

Дирекцијата за безбедност на информации и компјутерски идентитети (ЦИРТ) во **Црна Гора** е еден од клучните механизми во областа на информациската и кибер безбедноста. Едно од најзначајните достигнувања во оваа област е изготвувањето на Законот за информациска безбедност, со кој се транспонираше Директивата на ЕУ за мрежна и информациска безбедност. Исто така, изготвена е Уредбата за мерки за безбедност на информациите, како и Законот за назначување и заштита на критична инфраструктура. Стратешкото планирање на кибер безбедноста во Црна Гора се заснова на Стратегијата за кибер безбедност 2018–2021 година, која ги дефинираше механизмите и инструментите за остварување на националните безбедносни интереси, како и на работата на Советот за информатичка безбедност, формиран во 2019 година. Кога станува збор за промени во оваа област во споредба со основниот извештај, клучното се однесува на фактот дека активностата на тимовите на ЦИРТ, според измените на Законот за доверливост на податоците донесени на крајот на 2020 година, е префрлена во надлежност на Дирекцијата за заштита на класифицирани податоци

која работи во рамките на Министерството за одбрана. Дополнително, важно е да се истакне дека во моментот е во тек изработката на нацрт Стратегијата за кибер безбедност на Црна Гора 2022–2026 година.

Северна Македонија има Национална стратегија за кибер сајбер на Република Македонија 2018–2022 година²³. Кога станува збор за безбедноста и интегритетот на мрежите, правилата ги утврдува Агенцијата за електронски комуникации (АЕК) со Правилникот за обезбедување безбедност и интегритет на јавните електронски комуникациски мрежи и услуги и активности кои операторите треба да ги преземат во случај на прекршување на лична безбедност, од 2015 година, изменет во 2019 година. Понатаму, со Законот за електронски комуникации беше формиран Националниот центар за одговор на компјутерски инциденти МКД-ЦИРТ како посебен оддел во АЕК кој ја институционализира заштитата на мрежната и информациската безбедност, особено на субјектите со критична инфраструктура.

Во меѓувреме, **Србија** неодамна ја обнови својата Стратегија за развој на информатичкото општество и информациската безбедност во Република Србија за 2021 – 2026 година²⁴, во согласност со директивите на ЕУ. Дополнително, Законот за информациска безбедност го регулира овој домен. Согласно Законот за информациска безбедност, Регулаторната агенција за електронски комуникации и поштенски услуги е назначена за Национален центар за спречување на безбедносни ризици во ИКТ системите (ЦЕРТ) на Република Србија²⁵, кој е под надзор на надлежен орган – Министерството за трговија, туризам и телекомуникации. Националниот центар ги собира и разменува сите информации поврзани со ризиците за безбедноста на информациите и ги известува, предупредува и советува тимовите за управување со ИКТ во Република Србија, како и пошироката јавност.²⁶ Досега има 14 регистрирани ЦЕРТ соработници, од кои најголем дел се големи деловни компании.²⁷

23 Северна Македонија Национална стратегија за сајбер безбедност на Република Македонија 2018 - 2022 година: <https://bit.ly/2VIMbNr>

24 Стратегија за развој на информатичкото општество и информатичката безбедност во Република Србија за 2021 - 2026 година: <https://bit.ly/3hlboz7>

25 Центар за спречување на безбедносни ризици во ИКТ системите на Република Србија: <https://www.cert.rs/en>

26 Национален центар за спречување на безбедносни ризици во ИКТ системите (ЦЕРТ) на Република Србија: <https://bit.ly/39gWpl4>

27 Регистрирани ЦЕРТ соработници во Србија. <https://bit.ly/3hGZi9J>

9

Е-УЧЕСТВО И Е-ДЕМОКРАТИЈА

9. Е-УЧЕСТВО И Е-ДЕМОКРАТИЈА

Е-учеството и е-демократијата се поттикнуваат низ целните земји од Западен Балкан преку правни акти, стратегии, платформи за јавни консултации, работни групи итн.

Учеството на граѓаните во процесот на одлучување во **Албанија** е регулирано со Законот бр. 146/2014 „За јавно известување и консултација“. Овој закон предвидува и одржување на платформа за консултации со јавноста, која е платформа за линкови каде се објавуваат нацрти во согласност со законот за консултации, за сите министерства и извршни агенции на албанската влада. Покрај платформата, тркалезни маси во институциите и комуникација преку официјални електронски пораки се и канали за пренос на препораки за подобрување на правната рамка. Во текот на 2020 година, извршната власт има планирано 117 нацрт-проекти за консултации, но само 36,7% од нив го поминале овој процес. Најефикасен начин за спроведување на консултации, според извештаите на министерствата, бил преку тркалезни маси; Е-Регистарот за јавни огласи и консултации (ERJOK) не беше успешен во добивањето коментари. Речиси сите министерства се консултирале со претставници на јавни институции и меѓународни и локални организации, без присуство на граѓани.

Активностите за е-учество во **Косово** се поттикнуваат на локално и централно ниво со различни правни акти како што се: Законот за локална самоуправа кој ги обврзува општините да одржат најмалку две јавни дискусии со граѓаните во една календарска година и Регулативата за минимални стандарди за јавна консултација која резултираше со развој на платформа за е-консултации во рамките на Кабинетот на премиерот, меѓу другото.²⁸ Покрај таквата платформа, граѓанските организации и чинители од граѓанското општество можат да бидат вклучени во овие процеси преку работни групи.

Една од услугите што ги нуди МЈАДОМ е е-демократијата, при што се истакнува важноста на учеството на граѓаните во општествено-политичките процеси како важен сегмент од партиципативната демократија. Системот за е-учество претставува платформа за електронски јавни дебати кои овозможуваат поголемо учество на граѓаните во донесувањето на законите и стратегиите. Системот е создаден во 2019 година со цел да овозможи поголемо учество на граѓаните и да ги охрабри да одлучуваат за прашања кои се однесуваат на нив и нивната заедница и да учествуваат во јавните дебати за сите стратешки документи и закони донесени од Владата на **Црна Гора**. Регистрираните корисници можат да учествуваат во сите активни јавни дебати и консултации, чии јавни покани се објавени во делот е-Учество²⁹ и соодветно да ги видат сите објавени извештаи, одлуки и други релевантни документи за јавните дебати и консултации што беа спроведени. Корисниците учествуваат во отворените јавни дебати со внесување коментари, мислења и предлози во документите кои се доставени за јавна дебата или консултација.

28 Платформа за јавни консултации на Косово: <https://konsultimet.rks-gov.net/>

29 Платформа за е-счество на Црна Гора: <https://bit.ly/3EnsH2u>

Северна Македонија, исто така, дава приоритет на граѓанската вклученост и транспарентност, демонстрирани преку правни акти за координација на учеството на граѓаните во одлучувањето и пристапот до информациите од јавен карактер, поточно Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, но и Стратегијата за отворени податоци, 2018 – 2020 година. Учеството на граѓаните е обезбедено и преку Проценката на влијанието на регулативата (ПВР), каде што ПВР главно се регулира со владини одлуки и Деловник за работа на Владата, но не и со законски решенија. Во Единствениот национален електронски регистар на регулативи (ЕНЕР), граѓаните можат да се произнесат за предложените законски решенија и иницијативи, а има и Водич за давање повратна информација до јавноста за резултатите од процесот на подготовка на законите. Во последните три години ЕНЕР е најкористената алатка за е-учество. Порано постоеше портал за е-демократија кој повеќе не функционира, а не е поставена ниту платформата е-граѓани, односно не е реализирана набавка на софтвер за него.

Србија има портал за е-Јавни дебати³⁰ кој треба да ги прикажува сите јавни дебати на нацрт-законите кои се активни и оние кои се финализирани. Сепак, иако е основан во 2014 година, сè уште не го достигнал својот целосен потенцијал. Не го користат сите институции, а најчесто користат сопствени веб-страници за објавување повици за учество на јавни дебати, што претставува законска обврска во согласност со владиниот Деловник. Кога станува збор за е-петиции, не постои таков механизам обезбеден од државата, иако согласно собранискиот Деловник, Собранието на Србија е должно да ги разгледува иницијативите, претставките и предлозите поднесени преку електронска пошта или на онлајн формулар на веб-страницата на Националното собрание.

10

**ПАТОКАЗ ЗА
УНАПРЕДУВАЊЕ НА
ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА
ВО ЦЕЛНИТЕ ЗЕМЈИ ОД
ЗАПАДЕН БАЛКАН**

10. ПАТОКАЗ ЗА УНАПРЕДУВАЊЕ НА ДИГИТАЛНАТА АГЕНДА ВО ЦЕЛНИТЕ ЗЕМЈИ ОД ЗАПАДЕН БАЛКАН

Покрај одредените големи случувања од истражувањето на ОДА во 2020 година, во некои од земјите постои силна потреба за понатамошни активности за унапредување на ДА во секоја од земјите. Конкретни препораки за целните земји од Западен Балкан може да се најдат во продолжение.

Стратешки, правни и административни подобрувања

- Целните земји од Западен Балкан треба да работат на претстојните стратегии поврзани со ДА и теми поврзани со ДА, како што се кибер безбедноста, дигиталната писменост, е-учеството, заштитата на податоците, бидејќи сегашните стратегии наскоро ќе истечат или треба да се ажурираат според трендовите и потребите на граѓаните.
- Сите јавни е-услуги треба да се централизираат во националните портали за е-услуги, а податоците за нивното користење треба да бидат јавно прикажани. Сите земји мора да се фокусираат на зголемување на бројот на услуги кои можат целосно да се завршат по електронски пат. Во Албанија, јавните институции треба да ги почитуваат законските рокови за обезбедување на услугите, додека во Црна Гора, порталот еУправа треба да се редизајнира за да биде лесен за користење.
- Целните земји од Западен Балкан исто така треба да ги разгледаат податоците што ги собираат од граѓаните, било во смисла на разбирање на однесувањето на корисниците, како и воспоставување конкретни насоки за тоа како до нивните лични податоци.

Дигитална писменост

- Потребата од повеќе дигитално писмени граѓани и јавни службеници е истакната во секоја од целните земји од Западен Балкан. Потребен е стратешки и заеднички пристап од сите засегнати страни со институциите како лидери на процесот за ширење на дигиталната писменост меѓу сите групи граѓани и јавни службеници.

Кибер безбедност

- Целните земји од Западен Балкан мора да ги насочат своите напори кон побезбеден кибер простор, вклучително и поголемо подигање на свеста кај граѓаните и институциите за да се заштитат од кибер напади. Во Косово мора да се донесе Закон за кибер-безбедност придружен со Акционен план за неговото спроведување.
- Системот за интероперабилност треба да се зајакне, особено во Косово и Северна Македонија, обезбедувајќи сигурна размена на податоци меѓу сите институции на сите нивоа.

За посебни податоци за секоја земја, Ве молиме погледнете ги извештаите за земјите на ОДА и патоказите за унапредување на ДА.

Албанија

- 2020: <https://cutt.ly/2gL30Wc>
- 2021: <https://cutt.ly/Blqgn8K>

Косово

- 2020: <https://cutt.ly/igDrDw0>
- 2021: <https://cutt.ly/QYLt9a>

Црна Гора

- 2020: <https://cutt.ly/xWX79WK>
- 2021: <https://cutt.ly/fWX74o1>

Северна Македонија

- 2020: <https://cutt.ly/gWXJduv>
- 2021: <https://cutt.ly/3WXH21y>

Србија

- 2020: <https://cutt.ly/agPgYa0>
- 2021: <https://cutt.ly/0YHBJdi>

Западен Балкан

- Основно истражување за состојбата на развојот на е-владеење и дигиталната писменост во целните земји од Западен Балкан (2020): <https://cutt.ly/pWXJRz1>

Проектни партнери:

Метаморфозис Фондација за интернет и општество е независна, непартиска и непрофитна фондација со седиште во Скопје, Северна Македонија. Фондацијата се води по принципите на отвореност, еднаквост и слобода и има мисија да придонесе кон развој на демократијата и кон зголемување на квалитетот на животот преку иновативно користење и споделување на знаењето. Програмските области во кои работи Метаморфозис се медиуми за демократија, образование за иновации, социјална одговорност и човекови права на интернет.
www.metamorphosis.org.mk

Академијата за е-владеење (eGA) е непрофитна тинк-тенк и консултантска организација: заедничка иницијатива на Владата на Естонија, Институтот отворено општество и Програмата за развој на Обединетите нации. Академијата создава и пренесува знаење и најдобри практики во областа на дигиталната трансформација: е-владеење, е-демократија и кибер безбедност.
www.ega.ee

Левизја МЈАФТ! (Албански: Доста!) е невладина организација во Албанија која има за цел да ја подигне свеста за многуте политички и социјални проблеми со кои се соочува Албанија. Улогата на Мјафт! е катализатор, мобилизатор и иноватор, како и креатор на неколку кампањи за јавно застапување. Мјафт! енергично ја отелотвори функцијата јавен застапник на каузите на различни групи како што се студенти, пензионери, ромска заедница, воени пензионери, лица со попречен вид, лица со попреченост поради нивната професија, лица со сензорни и моторни попречувања, рибари, таксисти и физички работници.
www.mjajt.org

Отворени податоци Косово (ODK) е непрофитна организација која верува во употреба на граѓанско-технолошки и дигитален хуманитаризам за отворена влада. Нејзината цел е да овозможи транспарентност и отчетност на владата преку технологија, отворање на владините податоци и вклучување во дигитален хуманитаризам. ОДК е посветена на промовирање на идејата дека владините податоци треба да бидат слободно достапни за секој да ги користи и да ги објавува повторно како што сака, без ограничувања од авторски права, патенти или други механизми за контрола.
www.opendatakosovo.org

Невладината организација 35мм (NGO-35mm) работи на создавање на подобро општество во Црна Гора и поширокиот регион. „Подобро општество“ подразбира почитување на човековите права и владеење на правото, особено јавна одговорност и транспарентност на владите и нивните институции, како и граѓанска слобода на говорење. Нашата визија за Црна Гора и регионот претпоставува пристап на овие помирени, мултикултурни и зрели демократски општества во заедницата на европските земји.
www.nvo35mm.org

CRTA (Центар за истражување, транспарентност и отчетност) е независна и непартиска граѓанска организација посветена на развој на демократската култура и граѓански активизам. Овој центар е посветен на креирање предлози за јавна политика, застапување за принципите на одговорно однесување од страна на владата и јавните институции и едукација на граѓаните за нивните политички права. Исто така работи и на воспоставувањето на владеењето на правото и развој на демократски дијалог во Република Србија.
www.crtars

